YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

27 päivänä tammikuuta 2000 *

Asiassa C-190/98,

jonka Oberlandesgericht Linz (Itävalta) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Volker Graf

vastaan

Filzmoser Maschinenbau GmbH

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat J. C. Moitinho de Almeida, L. Sevón ja R. Schintgen (esittelevä tuomari)

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

sekä tuomarit P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann, H. Ragnemalm ja M. Wathelet,

julkisasiamies: N. Fennelly,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Volker Graf, edustajanaan Kammer für Arbeiter und Angestellte für Oberösterreichin hallintosihteeri K. Mayr,

— Filzmoser Maschinenbau GmbH, edustajinaan asianajajat S. Köck ja T. Eilmansberger, Wien,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään liittovaltion ulkoasiainministeriön suurlähettiläs F. Cede,

— Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion talousministeriön ministerineuvos E. Röder ja saman ministeriön ylijohtaja C.-D. Quassowski,

— Tanskan hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellinen neuvonantaja, jaostopäällikkö J. Molde,

— Italian hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön diplomaattisten riita-asioiden osaston osastopäällikkö, professori U. Leanza, avustajanaan valtionasiamies I. M. Braguglia,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Treasury Solicitor's Departmentin virkamies S. Ridley, avustajanaan barrister S. Masters,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellinen neuvonantaja P. J. Kuijper, avustajinaan asianajajat I. Brinker ja R. Karpenstein, Bryssel,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Grafin, Filzmoser Maschinenbau GmbH:n, Italian hallituksen ja komission 18.5.1999 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.9.1999 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Oberlandesgericht Linz on esittänyt 15.4.1998 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 19.5.1998, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla ennakkoratkaisukysymyksen EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) tulkinnasta.

2 Tämä kysymys on esitetty asiassa, jossa kantajana on Saksan kansalainen Volker Graf ja vastaajana Filzmoser Maschinenbau GmbH (jäljempänä Filzmoser), jonka kotipaikka on Wels (Itävalta). Asia koskee Filzmoserin päätöstä olla maksamatta Grafille irtisanomiskorvausta, johon tämä katsoi olevansa oikeutettu Angestelltengesetzin (toimihenkilölaki, jäljempänä AngG) 23 §:n perusteella sanottuaan irti Filzmoserin kanssa tekemänsä työsopimuksen voidakseen siirtyä tekemään työtä Saksassa.

Kansallinen oikeus

3 AngG:n 23 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1. Jos työsuhde on jatkunut keskeytyksettä 3 vuotta, toimihenkilölle maksetaan työsuhteen päättyessä korvaus. Korvauksen suuruus on 2 kertaa toimihenkilön työsuhteen viimeiseltä kuukaudelta saama palkka, ja korvauksen määrä nousee siten, että se on 5 työvuoden jälkeen 3 kertaa, 10 työvuoden jälkeen 4 kertaa, 15 työvuoden jälkeen 6 kertaa, 20 työvuoden jälkeen 9

kertaa ja 25 työvuoden jälkeen 12 kertaa viimeisen kuukauden työstä saatu palkka. — —

— —

7. Jollei 23 a §:stä muuta johdu, oikeutta korvaukseen ei ole, jos toimihenkilö itse irtisanoutuu, jos hän ilman painavaa syytä eroaa työstä ennenaikaisesti tai jos hänen työsuhteensa ennenaikainen päättäminen perustuu hänestä johtuvaan syyhyn."

4 AngG:n 23 a §:n säännöksillä ei ole merkityssä pääasian oikeudenkäynnissä.

Pääasian oikeudenkäynti

5 Graf irtisanoi 29.2.1996 päivätyllä kirjeellä työsopimuksensa, jonka perusteella hän oli ollut Filzmoserin palveluksessa 3.8.1992 alkaen. Hänen tarkoituksenaan oli muuttaa Saksaan ja työskennellä siellä 1.5.1996 alkaen G. Siempelkamp GmbH & Co:n palveluksessa Düsseldorfissa.

6 Filzmoser kieltäytyi AngG:n 23 §:n 7 momentin perusteella maksamasta Grafille kahden kuukauden palkkaa vastaavaa irtisanomiskorvausta, jota tämä vaati saman pykälän 1 momentin perusteella. Tämän jälkeen Graf nosti Landesgericht Welsissä kanteen, jossa hän vaati entisen työnantajansa velvoittamista tämän korvauksen maksamiseen. Vaatimus perustui muun muassa siihen, että Grafin mukaan AngG:n 23 §:n 7 momentti oli ristiriidassa perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa.

7 Landesgericht Wels hylkäsi 4.2.1998 antamallaan tuomiolla Grafin vaatimuksen katsoen muun muassa, että AngG:n 23 §:n 7 momenttia ei ollut pidettävä perustamissopimuksen 48 artiklassa kiellettynä syrjintänä tai rajoituksena, koska kyseisellä säännöksellä ei rajoiteta työvoiman liikkuvuutta jäsenvaltiosta toiseen enempää kuin liikkuvuutta Itävallan sisällä. Toisaalta kahden kuukauden palkkaa vastaavan irtisanomiskorvauksen menettäminen ei Landesgericht Welsin mukaan rajoittanut tuntuvasti työntekijöiden vapaata liikkuvuutta yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-415/93, Bosman, 15.12.1995 antamassa tuomiossa (Kok. 1995, s. I-4291) tarkoitetulla tavalla.

8 Landesgericht Wels totesi lisäksi, että kyseessä olevan säännöksen taustalla ovat erityisesti toimeentuloturvaa ja tilapäistä tuen tarvetta koskevat näkökohdat, joten sillä pyritään hyväksyttäviin sosiaalipoliittisiin päämääriin, minkä johdosta se on joka tapauksessa perusteltu yleistä etua koskevien pakottavien vaatimusten täyttämiseksi. Tältä osin se totesi myös, että työnantajan irtisanoessa työntekijän tämä on ilman omaa myötävaikutustaan ja hyvinkin usein täysin yllättäen tilanteessa, jossa hän on tilapäisen tuen tarpeessa, kun taas sellainen työntekijä, joka omasta tahdostaan luopuu työpaikastaan itse irtisanoutumalla, voi ottaa irtisanoutumisensa seuraukset huomioon suunnitelmissaan.

9 Graf valitti Landesgericht Welsin tuomiosta Oberlandesgericht Linziin, jossa hän täydensi alemmassa oikeusasteessa esittämäänsä huomauttamalla, että edellä mainitussa asiassa Bosman annetun tuomion perusteella ei voida tehdä sellaista päätelmää, että ollakseen perustamissopimuksen 48 artiklalla kielletty, vapaan

liikkuvuuden rajoituksen on oltava luonteeltaan "tuntuva". Irtisanomiskorvauksen osalta, ainakin siltä osin kuin kysymys oli sen menettämisestä AngG:n 23 §:n 7 momentin perusteella, Graf lisäksi kiisti sosiaalipolitiikkaan liittyneet Landesgericht Welsin perustelut.

10 Oberlandesgericht Linz totesi aluksi, ettei tämän asian tosiseikastoa vastaavaa tilannetta koskenutta yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ole ja että ensiarviolta molempien asianosaisten perustelut vaikuttivat vastakohtaisuudestaan huolimatta vakuuttavilta. Lisäksi se totesi, että Landesgericht Wels on antanut ratkaisunsa vasta asiaa huolellisesti ja perusteellisesti tutkittuaan ja että Itävallan viimeaikaisessa oikeuskirjallisuudessa on lähes yksimielisesti oltu sillä kannalla, että irtisanomiskorvauksen menettäminen työntekijän itsensä irtisanoutuessa ei ole vapaan liikkuvuuden periaatteen mukaista tai että tästä on ainakin vahvoja epäilyksiä.

11 Tämän jälkeen Oberlandesgericht Linz totesi pitävänsä kyseenalaisena, voivatko sosiaalipoliittiset päämäärät, vaikka ne sinänsä olisivat hyväksyttäviä, taikka yleistä etua koskevat pakottavat syyt oikeuttaa sen, että irtisanomiskorvaus evätään niin kattavasti ja laajasti kuin mitä AngG:n 23 §:n 7 momentissa säädetään, kun huomioon otetaan suhteellisuusperiaatetta koskeva yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö. Se katsoi, että alioikeuden perustelut pohjautuivat tältä osin epätäydellisiin ja virheellisiin olettamuksiin. Ei näet ole ilmeistä, että työnantajan suorittama irtisanominen aina yllättäisi työntekijän ja tapahtuisi tilanteessa, jonka syntymiseen työntekijä ei olisi myötävaikuttanut. Toisaalta erilaiset yritystoimintaan liittyvät syyt, johtuivat ne sitten työnantajasta tai eivät, voivat niin ikään saada pitkään saman yrityksen palveluksessa olleen ja siten huomattavaan irtisanomiskorvaukseen oikeutetun työntekijän vaihtamaan työpaikkaansa ilman, että hän olisi välttämättä myötävaikuttanut tilanteen syntymiseen. Oberlandesgericht Linz huomautti lisäksi, että toisinaan työsuhteet irtisanotaan työnantajaan tai työntekijään liittyvistä objektiivisista perusteista ilman, että työntekijä tai työnantaja olisi päättymiseen määräävästi vaikuttanut.

12 Lopuksi Oberlandesgericht Linz katsoi vielä, että edellä mainitussa asiassa Bosman annetun tuomion merkitys työoikeudessa yleisellä tasolla arvioituna ei

myöskään ole selvä erityisesti siksi, koska yhteisöjen tuomioistuin on sen mukaan tässä tuomiossa hyväksynyt hyvinkin kattavia oikeuttamisperusteita myös muista kuin taloudellisista syistä viitaten toisaalta kuitenkin asiassa C-10/90, Masgio, 7.3.1991 annetussa tuomiossa (Kok. 1991, s. I-1119) ja asiassa C-19/92, Kraus, 31.3.1993 annetussa tuomiossa (Kok. 1993, s. I-1663) esitettyihin hyvin yleisiin lausumiin. Näin ollen Oberlandesgericht Linz on päättänyt lykätä asian ratkaisemista ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan vastaisena pidettävä sellaista kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan työntekijällä, joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen, ei ole työsuhteensa päättyessä oikeutta irtisanomiskorvaukseen pelkästään siksi, että hän on itse irtisanonut tämän työsuhteen tehdäkseen palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa?"

Ennakkoratkaisukysymys

13 Kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee asiallisesti sitä, onko perustamissopimuksen 48 artiklan vastaisena pidettävä sellaista kansallista lainsäädäntöä, jossa työntekijältä evätään oikeus irtisanomiskorvaukseen silloin, kun tämä itse päättää työsopimuksensa tehdäkseen palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa, vaikka lainsäädännön mukaan oikeus tällaiseen korvaukseen on silloin, kun sopimus päättyy ilman, että työntekijä itse olisi tehnyt aloitetta sen päättämiseksi tai että syy sopimuksen päättämiseen johtuisi työntekijästä.

14 Aluksi on todettava, että perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa nimenomaisesti määrätään, että työntekijöiden vapaa liikkuvuus merkitsee, että kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työsopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertai-

sen kohtelun periaatteella, joka on vahvistettu perustamissopimuksen 48 artiklassa, kielletään sekä kansalaisuuteen perustuva avoin syrjintä että kaikenlaiset peitellyn syrjinnän muodot, joissa muita erotteluperusteita soveltaen päädytään tosiasiassa samaan tulokseen (ks. mm. asia C-350/96, Clean Car Autoservice, tuomio 7.5.1998, Kok. 1998, s. I-2521, 27 kohta).

15 On myös huomattava, että sen kaltaista lainsäädäntöä, jollaisesta pääasian oikeudenkäynnissä on kysymys, sovelletaan riippumatta kyseisen työntekijän kansalaisuudesta.

16 Lisäksi tämän lainsäädännön perusteella irtisanomiskorvaus evätään jokaiselta työntekijältä, joka itse päättää työsopimuksensa tehdäkseen palkkatyötä uuden työnantajan palveluksessa, ja näin on riippumatta siitä, onko tämä uusi työnantaja samasta jäsenvaltiosta vai toisesta jäsenvaltiosta kuin edellinen työnantaja. Näin ollen ei voida katsoa, että kyseinen lainsäädäntö koskettaa enemmän siirtotyöläisiä kuin kotimaisia työntekijöitä ja että siihen näin ollen sisältyisi riski siitä, että se vaikuttaisi epäsuotuisasti erityisesti siirtotyöläisiin.

17 Kuten kansallinen tuomioistuin on nimenomaisesti ennakkoratkaisupyynnössään todennut, oikeudenkäyntiasiakirjoista ei ilmene mitään, mikä osoittaisi, että tällaisesta lainsäädännöstä aiheutuisi haittaa erityisesti sellaisille työntekijöille, jotka aikovat ryhtyä uuteen työhön toisessa jäsenvaltiossa.

18 Toisena näkökohtana on arvioitava sitä, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä eli esimerkiksi edellä mainitussa asiassa Bosman annetusta tuomiosta ilmenee, että perustamissopimuksen 48 artiklassa ei pelkästään kielletä

kaikkea suoraa tai epäsuoraa kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää, vaan myös sellainen kansallisen lainsäädäntö, joka, vaikka sitä sovelletaan riippumatta kyseisen työntekijän kansalaisuudesta, rajoittaa heidän vapaata liikkuvuuttaan.

19 Grafin mukaan irtisanomiskorvauksen saamatta jääminen silloin, kun työntekijä itse sanoo työsopimuksen irti, on tällainen työntekijöiden vapaan liikkuvuuden este, joka on rinnastettavissa siihen, josta oli kysymys edellä mainitussa asiassa Bosman. Tältä osin on hänen mielestään merkityksetöntä se, koituko työntekijälle taloudellinen menetys työnantajan vaihtamisen vuoksi vai onko uuden työnantajan suoritettava maksu työntekijän palkkaamiseksi.

20 Muut yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneet osapuolet ovat sitä vastoin katsoneet, että mikä tahansa kansallinen lainsäädäntö, jonka soveltamisessa ei tehdä mitään eroa työntekijöiden kansalaisuuden perusteella ja joka on omiaan vaikuttamaan kielteisesti siihen, päättävätkö nämä käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, ei välttämättä ole työntekijöiden vapaan liikkuvuuden este.

21 Tältä osin on korostettava, että yhteisöjen tuomioistuin on useaan otteeseen katsonut, että kaikilla henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevilla perustamissopimuksen määräyksillä on tarkoitus helpottaa yhteisön kansalaisten kaikenlaista ansiotyön harjoittamista yhteisön alueella, ja kyseisten määräysten vastaisia ovat kaikki toimenpiteet, joilla voi olla epäsuotuisa vaikutus näihin kansalaisiin, kun he haluavat harjoittaa taloudellista toimintaa toisen jäsenvaltion alueella (ks. mm. em. asia Bosman, tuomion 94 kohta ja asia C-18/95, Terhoeve, tuomio 26.1.1999, Kok. 1999, s. I-345, 37 kohta).

22 Tässä suhteessa jäsenvaltioiden kansalaisilla on suoraan perustamissopimukseen perustuva oikeus muun muassa lähteä kotimaastaan siirtyäkseen toisen jäsenvaltion alueelle ja oleskellakseen siellä taloudellisen toiminnan harjoittamiseksi (ks. erityisesti em. asia Bosman, tuomion 95 kohta ja em. asia Terhoeve, tuomion 38 kohta).

23 Vapaan liikkuvuuden esteinä on siten pidettävä säännöksiä, jotka siitä huolimatta, että niitä sovelletaan tekemättä eroa kansalaisuuden perusteella, estävät jäsenvaltion kansalaisia lähtemästä tai saavat heidät luopumaan ajatuksesta lähteä kotimaastaan käyttääkseen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Nämä säännökset muodostavat tällaisen esteen kuitenkin ainoastaan, jos niillä vaikutetaan työntekijöiden pääsyyn työmarkkinoille.

24 Tältä osin on todettava, että sen kaltainen lainsäädäntö, jollaisesta pääasian oikeudenkäynnissä on kysymys, ei ole luonteeltaan sellaista, että se estäisi työntekijää päättämästä työsopimuksensa toisen työnantajan palvelukseen siirtymiseksi tai saisi hänet luopumaan tästä, sillä irtisanomiskorvausta koskeva oikeus ei riipu työntekijän tekemästä valinnasta jäädä tai olla jäämättä kulloisenkin työnantajan palvelukseen, vaan tulevasta hypoteettisesta seikasta eli sopimuksen sellaisesta myöhemmästä päättymisestä, joka tapahtuu ilman, että aloite olisi tullut työntekijältä tai että syy sopimuksen päättämiseen johtuisi työntekijästä.

25 Tällainen seikka on liian satunnainen ja välillinen, jotta voitaisiin katsoa, että työntekijöiden vapaata liikkuvuutta rajoittaa sellainen lainsäädäntö, jonka nojalla työsopimuksen päättämisen seuraus siinä tapauksessa, että työntekijä itse päättää työsopimuksen, ei ole sama kuin siinä tapauksessa, jossa aloite työsopimuksen päättämiseen ei ole tullut työntekijältä tai jossa syy päättämiseen ei johdu työntekijästä (ks. vastaavasti tavaroiden vapaan liikkuvuuden osalta mm. asia C-69/88, Krantz, tuomio 7.3.1990, Kok. 1990, s. I-583, 11 kohta ja asia C-44/98, BASF, tuomio 21.9.1999, Kok. 1999, s. I-6269, 16 ja 21 kohta).

26 Kaiken edellä todetun perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava, että perustamissopimuksen 48 artiklan vastaisena ei ole pidettävä sellaista kansallista

lainsäädäntöä, jossa työntekijältä evätään oikeus irtisanomiskorvaukseen silloin, kun tämä itse päättää työsopimuksensa tehdäkseen palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa, vaikka lainsäädännön mukaan oikeus tällaiseen korvaukseen on silloin, kun sopimus päättyy ilman, että työntekijä itse olisi tehnyt aloitetta sen päättämiseksi tai että syy sopimuksen päättämiseen johtuisi työntekijästä.

Oikeudenkäyntikulut

27 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Itävallan, Tanskan, Saksan, Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Oberlandesgericht Linzin 15.4.1998 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) vastaisena ei ole pidettävä sellaista kansallista lainsäädäntöä, jossa

työntekijältä evätään oikeus irtisanomiskorvaukseen silloin, kun tämä itse päättää työsopimuksensa tehdäkseen palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa, vaikka lainsäädännön mukaan oikeus tällaiseen korvaukseen on silloin, kun sopimus päättyy ilman, että työntekijä itse olisi tehnyt aloitetta sen päättämiseksi tai että syy sopimuksen päättämiseen johtuisi työntekijästä.

Rodríguez Iglesias		Moitinho de Almeida
Sevón	Schintgen	Kapteyn
Gulmann	Puissochet	Hirsch
Jann	Ragnemalm	Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 27 päivänä tammikuuta 2000.

R. Grass

kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias

presidentti